

Opinnäytetyö (AMK)

Myyntityön koulutus

2021

Iiris Palonen

NUORTEN AIKUISTEN MAKSUKÄYTTÄYTYMINEN

Iiris Palonen

NUORTEN AIKUISTEN MAKSUKÄYTTÄYTYMINEN

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaista on 18–29-vuotiaiden nuorten aikuisten maksukäyttäytyminen. Lisäksi tutkittiin, miksi luotollisiin maksutapoihin päädytään, onko takaisinmaksussa tullut ongelmia ja onko ongelmiin haettu apua. Tutkimusryhmäksi valittiin nuoret aikuiset, sillä alle 30-vuotiaiden velkaantuminen on ollut koronan aikana vuosina 2020–2021 otsikoissa.

Tutkimuksen pohjana käytettiin luotonvalvonnan ja perinnän kirjallisuutta sekä verkkosivuja, ja tietoa haettiin myös laista ja asetuksista. Teoreettinen osuus opinnäytetyöstä jaettiin kolmeen osaan: velkaan, perintään ja veloista selviämiseen. Selvitystyö tehtiin Google Forms -kyselylomakkeen avulla. Kysely oli teoreettisen osuuden tapaan jaettu kolmeen osaan, joista ensimmäisessä kysyttiin vastaajien suosimia maksutapoja ja syitä niiden valintaa. Toisessa osuudessa kysymykset koskivat maksukäyttäytymistä luotollisten maksutapojen osalta ja kolmannessa selvitettiin, onko velkojen maksuun haettu apua. Kyselyyn saatiin 1 157 vastausta.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että jopa 40 % nuorista ei selvitä luoton todellisia kustannuksia ja valinta esimerkiksi osamaksulle saatetaan tehdä pienen kuukausierän antaman mielikuvan perusteella. 17 % vastaajista koki, että ei enää selviä veloistaan. Velkaantuneille apua tarjoavia palveluja oli kuitenkin käyttänyt vain harva. Vastaajien mielestä osamaksua tarjottiin kauppoissa turhan helposti, mutta se nähtiin myös hyvänä vaihtoehtona isojen ostosten kohdalla.

Oikeusministeriön valmisteleva positiivinen luottorekisteri on tarkoitus ottaa käyttöön vuonna 2024 ja on mielenkiintoista nähdä, miten se vaikuttaa lainanantoon ja velkaantumiseen. Kyselyn vastausten perusteella heräsi myös mielenkiinto selvittää nuorten kulutustottumuksia, sillä moni kertoi tietävänsä jo tilaushetkellä, että aikoo palauttaa kaikki tuotteet tai osan niistä.

ASIASANAT:

maksutavat, nuoret aikuiset, velkaantuminen

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Professional Sales

2021 | number of pages 37

Iiris Palonen

PAYMENT BEHAVIOUR OF YOUNG ADULTS

This thesis investigated the payment behavior of young adults aged 18–29 years. It was also investigated why are creditworthy payment methods being used, whether there have been problems with the repayment and if help has been sought for the problems. Young adults were chosen as the research group as the indebtedness of those under 30 years old has been in the headlines during the corona pandemic in 2020–2021.

The study was based on credit control and debt collection literature and websites and information was also sought on the law and regulations. The theoretical part of the thesis was divided into three parts: debt, debt collection and debt settlement. The survey was made by using a Google Forms questionnaire. Like the theoretical part, the survey was divided into three parts. The first part asked about the payment methods preferred by the respondents and the reasons for their choice. In the second part, the questions concerned payment behavior in relation to credit methods of payment, and in the third part, it was examined whether assistance had been sought for the payment of debts. The survey received 1,157 responses.

The results of the survey showed that up to 40% of young adults do not find out the real cost of credit and the choice for a down payment, for example, may be made based on the image given by a small monthly installment. 17% of respondents felt that they could no longer pay off their debts. However, services that help the indebted had only been used by few. Respondents felt that the installment was offered unnecessarily easily in stores, but it was also seen as a good option for larger purchases.

A positive credit register prepared by the Ministry of Justice is scheduled to be introduced in the year 2024 and it will be interesting to see how it affects to lending and indebtedness. Based on the responses to the survey, there was also interest in finding out the consumption habits of young people, as many said that they already knew at the time of ordering that they intended to return all or part of the products.

KEYWORDS:

indebtedness, payment methods, young adults

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 VELKA	8
2.1 Hyödykesidonnainen luotto ja osamaksukauppa	8
2.2 Velan maksaminen	8
2.3 Velan vanheneminen	9
3 PERINTÄ	11
3.1 Hyvä perintätapa	11
3.2 Perintä ennen oikeustoimia	11
3.3 Oikeudellinen perintä	12
3.4 Maksuhäiriömerkintä	13
3.5 Velan perinnästä aiheutuvat kulut	15
3.6 Viivästyskorko	16
3.7 Oikeudellisesta perinnästä aiheutuvat kulut	16
4 VELOISTA SELVIYTYMINEN	18
4.1 Laskujen maksujärjestys	18
4.2 Omaehtoinen luottokielto	18
4.3 Talous- ja velkaneuvonta	19
4.4 Takuusäätiö	19
4.5 Velkajärjestely	21
5 KYSELY NUORTEN AIKUISTEN MAKSUKÄYTTÄYTYMISESTÄ	23
6 KYSELYN TULOKSET	25
6.1 Maksutavat verkko-ostoksissa	26
6.2 Maksukäyttäytyminen	27
6.3 Velkojen hallinta	28
6.4 Avoimet kommentit	29
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	32
7.1 Keinoja ylivelkaantumisen estämiseen	33
7.2 Ehdotuksia jatkotutkimusta varten	34

8 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN ITSEARVIOINTI	35
--	-----------

LÄHTEET	36
----------------	-----------

KUVIOT

Kuvio 1. Kulujen kertyminen myöhästyneelle maksulle.	15
Kuvio 2. Takuusäätiön takauksen hakuprosessi.	20
Kuvio 3. Vastaajien päätoiminen ammatti.	25
Kuvio 4. Suositut maksutavat verkko-ostoksissa.	26
Kuvio 5. Saadut maksumuistutukset.	28
Kuvio 6. Velkaantuneille takoitettujen palveluiden käyttö.	29

TAULUKOT

Taulukko 1. Maksuhäiriömerkintöjen syyt ja säilytysajat.	14
--	----

1 JOHDANTO

MTV Uutisten haastatteleman Takuusäätiön sosiaalisten rahoituspalvelujen johtajan Minna Backmanin mukaan alle 30-vuotiaiden nuorten aikuisten yhteydenotot ja takuuhaikemukset velkojen järjestelylainoille ovat lisääntyneet ennennäkemättömästi koronan aikana vuosina 2020–2021. Backman kertoo nuorten velkojen olevan erityyppisiä kuin yli 30-vuotiaiden ja koostuvan pääsääntöisesti kulutustavaroista ja palveluista kertyneistä osamaksuista. Hän mainitsee myös, että osamaksua tarjotaan monessa verkkokaupassa automaattisesti jo muutaman kymppin ostoksille, jolloin varsinkin pienituloisille osamaksuun tarttuminen on helppoa ja houkuttelevaa. (Hyttinen 2021.)

Työskentelen eräässä useiden verkkokauppojen käyttämässä maksupalveluita tarjoavassa yrityksessä. Työssäni olen kiinnittänyt huomiota siihen, että monella nuorella saattaa olla kymmeniä ostoksia osamaksulla, joita lyhennetään vain vaadittu minimimäärä, joka kattaa käytännössä vain korot ja pääoma lyhenee hyvin hitaasti. Monesti maksujen kanssa on myös ongelmia, eikä luottoehtoja ja luoton kuluja välttämättä ole ymmärretty oikein tai niihin ei olla edes tutustuttu. Näiden havaintojen perusteella kiinnostuin selvittämään, kuinka yleistä luotollisten maksutapojen käyttö nuorilla on ja mitkä syyt siihen ajavat.

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan 18–29-vuotiaiden nuorten aikuisten maksukäyttäytymistä ja erilaisten luotollisten maksutapojen, kuten osamaksun ja laskun, yleisyyttä verkko-ostoksia tehtäessä. Lisäksi selvitetään, miksi luotolliseen maksutapaan on päädytty, ja onko takaisinmaksussa tullut ongelmia ja osataanko velkaantumisongelmiin hakea apua. Opinnäytetyö on osa laajempaa projektia, jossa tutkitaan nuorten ylivelkaantumista ja rahankäyttöä.

Opinnäytetyössä käsitellään ensin yleistä teoriaa veloista, kuten niiden syntytavasta, takaisinmaksusta ja vanhenemisesta. Velan perinnän osalta käydään läpi hyvää perintätapaa ja perinnän kulkua sekä kuluja ja myös maksuhäiriömerkinnän syntyä ja vaikutuksia. Teoreettisessa osuudessa kerrotaan myös erilaisista velallisille tarkoitetuista tukipalveluista ja niihin hakeutumisesta.

Empiirisessä osiossa tietoa kerätään strukturoidulla kyselyllä, joka on toteutettu Google Forms -ohjelman avulla. Vastaukset puretaan toteavasti, ja sen jälkeen vastauksia pohditaan ja kommentoidaan. Lisäksi mietitään ratkaisuja vastauksissa nousseisiin

ongelmiin ja ehdotuksia, miten kyselyä voidaan käyttää hyödyksi, sekä mahdollisia jatkok tutkimuksen aiheita.

2 VELKA

Yleisin tapa velan syntymiselle on sopimus, mutta velka voi syntyä myös vero-, elatus- tai vahingonkorvausvelvollisuudesta. Pääsääntöisesti velkaantuminen vaatii ihmisen omia toimia, mutta tietyissä tilanteissa henkilö voi olla vastuussa myös toisen ihmisen ottamista veloista, esimerkiksi jos on kyse aviopuolison ottamasta velasta perheen elatusta varten. Sopimuksella syntyneet velat ovat muun muassa laina, pikaluotto, sähkö- ja puhelinliittymät, vuokrasopimus sekä osamaksukauppa. Myös suullisesti tehty sopimus on sitova, joskin useat sopimukset on laissa määritelty vakiomuotoisiksi, jolloin suullinen sopimus ei käytännössä ole mahdollinen. (Suomen Kuluttajaliitto 2010, 3.)

2.1 Hyödykesidonnainen luotto ja osamaksukauppa

Hyödykesidonnaiset luotot ovat kuluttajille tarjottavia luottoja, joilla voi rahoittaa jonkin tietyn hyödykkeen hankinnan. Hyödykkeen ei tarvitse olla tavara, vaan se voi olla esimerkiksi lentomatka, kauneuspalvelu tai ajo-opetuskurssi. Luottoa voi tarjota suoraan palvelun myyjä tai sitten myyjän käyttämä rahoituslaitos, maksunvälittäjäyritys tai luottokorttiyhtiö. Myös osamaksu on hyödykesidonnainen luotto. Jos osamaksua tarjoaa suoraan myyjä, on hyvä huomata, että myyjä voi pitää itsellään omistusoikeuden tavaraan tai oikeuden tavaran takaisin ottamiseen niin kauan, että koko hinta tai määrätty osuus maksueristä on suoritettu. Luotollisia maksutapoja käytettäessä hinta on yleensä aina kalliimpi, kuin jos maksu olisi suoritettu käteisellä. Ennen luottosopimuksen hyväksymistä tulisi aina perehtyä kustannuksiin ja lainan todelliseen vuosikorkoon. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2017; Lindström 2014, 87–88.)

2.2 Velan maksaminen

Huolimatta siitä miten velka on syntynyt, se pitää aina maksaa sovittuun eräpäivään mennessä. Jos eräpäivää ei noudata ja maksu myöhästyy, aiheutuu lisäkuluja, jotka voivat nopeasti nousta suuremmiksi kuin mitä itse velka oli. Mikäli laskua ei pysty maksamaan eräpäivänä, kannattaa aina olla yhteydessä velkojaan. Velkojalle on hyvä kertoa, jos syy velan maksamisen viivästymiseen on elämäntilan merkittävä muuttuminen, esimerkiksi työttömyys, vakava sairastuminen tai avioero. Velkojien kanssa pystyy yleensä

aina neuvottelemaan esimerkiksi pyytämällä lisää maksuaikaa tai sopimalla uudesta maksuaikataulusta, jolloin pystyy myös välttämään suurimmat lisäkulut. Neuvotella voi vielä senkin jälkeen, kun asia on siirtynyt perintätoimistolle, tuomioistuimeen tai ulosottoon. (Suomen Kuluttajaliitto 2010, 16–17.)

2.3 Velan vanheneminen

Maksamatta jääneet velat eivät välttämättä ole voimassa ikuisesti, vaan ne voivat vanheta. Velan vanhennuttua velallisen velvollisuus maksaa velka lakkaa. Vanhentuminen ei silti estä velkojaa perimästä saataviaan sellaisesta vakuudeksi annetusta velallisen omaisuudesta, johon velkojalla on pantti- tai pidätysoikeus, eikä ennen velan vanhenevista ulosmitatusta omaisuudesta. Velallisella on oikeus saada kerran vuodessa maksutta tietoa omasta velkatilanteestaan velkojalta, ja tämä tieto pitää sisällään myös tiedon velkojen mahdollisesta vanhenemisestä tai vanhentumisen katkaisemisesta. Velkoja on vanhentumisen näkökulmasta kahta lajia, yksityisoikeudelliset velat ja julkisoikeudelliset velat. Yksityisoikeudellisista veloista velallisella on oikeus saada palautus viivästyskoron kera sellaisesta suorituksesta, jonka hän on maksanut tietämättä velan olevan vanhentunut. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2019.)

Yksityisoikeudelliset velat eli niin sanotut kuluttajasaatavat ovat yritysten kuluttajilta perimiä velkoja, ja niitä ovat muun muassa lainat, osamaksuvelat ja tavaran tai palvelun hankintaan liittyvät laskut. Nämä velat vanhenevat, kun velkoja ei ole perinyt velkaa tai käyttänyt oikeuttaan velan saamiseksi lakiin tai sopimukseen perustuvan ajan kuluessa. Pääsääntöinen vanhenemisaika on kolme vuotta velan erääntymisestä tai tavaran luovutuksesta, mutta viisi vuotta silloin, jos velasta on annettu tuomio tai muu ulosottopeuste. Velkoja voi kuitenkin katkaista velan vanhenemisen neljällä eri keinolla, jolloin vanhentumisaika alkaa samanpituisena alusta. Ensimmäinen keino on, kun velkoja muistuttaa velallista vapaamuotoisesti velasta ja pystyy todistamaan, että velallinen on vastaanottanut tiedon. Toinen keino on panna vireille velkaa koskeva ulosottoasia niin, että velallinen saa siitä tiedon. Näissä tapauksissa ulosottoasian vireilletulo keskeyttää vanhenemisajan kulumisen, ja se on keskeytyksissä niin kauan, kunnes ulosottoasian vireilläoloajan päättymisestä on kulunut yksi vuosi. Kolmas keino on nostaa kanne velan perimiseksi tai valvoa saataviaan velkajärjestelyssä tai konkurssissa. Neljäs peruste vanhenemisen katkaisulle on velallisen tunnustus velan olemassaololle esimerkiksi

lyhentämällä velkaa tai sopimalla maksujärjestelyistä. Lopullisesti kuluttajasaatavista syntyneet velat vanhenevat 15 vuodessa ulosottooperusteesta. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2019.)

Julkisoikeudelliset velat ovat suurimmaksi osaksi säädetty suoraan ulosottokelpoiksi, eli velkojan ei tarvitse hakea niihin erillistä ulosottooperustetta esimerkiksi käräjäoikeudesta. Tällaisia velkoja ovat muun muassa julkisen terveydenhuollon maksut, päivähoitomaksut ja pysäköintivirhemaksut. Julkisoikeudellisten velkojen vanhenemista ei voi pidentää katkaisutoimilla, ja ne vanhenevat lopullisesti pääsääntöisesti viidessä vuodessa. Vanhentuminen alkaa sen vuoden päättymisestä, jolloin velka on määrätty tai pantu maksuun. Kaikki julkisoikeudelliset velat kuitenkin eivät ole suoraan ulosottokelpoisia, esimerkiksi kirjastojen myöhästymismaksut ja kuntien vuokra-asuntojen maksamatta jääneet vuokrat. Tällaiset velat vanhenevat kuten kuluttajasaatavat, ja ulosoton täytäntöönpano edellyttää velkomistuoimiota. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2019; Lindström 2014.)

3 PERINTÄ

Jos velallinen laiminlyö maksusuorituksen, on velkojalla käytettävissä erinäisiä painostuskeinoja, jotta velka saataisiin perittyä. Aktiivinen velkoja saa maksun useammin kuin passiivinen velkoja, sillä maksukyvytön velallinen usein priorisoi sellaiset maksut, joiden maksamatta jättäminen todennäköisesti johtaisi ikäviin seurauksiin, kuten ulosottoon. Perintää säätelee laki saatavien perinnästä (513/1999), jolla varmistetaan hyvän perintätavan noudattaminen ja estetään kohtuuttoman suurien perintäkulujen periminen velalliselta. (Bräysy 2013, 9, 20.)

3.1 Hyvä perintätapa

Lain saatavien perinnästä (513/1999) 4. §:n mukaan perinnässä ei saa

- antaa valheellisia tai harhaanjohtavia tietoja maksun laiminlyönnin seuraamuksista tai muista velallisen kannalta merkityksellisistä seikoista
- aiheuttaa velalliselle kohtuuttomia eikä tarpeettomia kuluja tai tarpeetonta haittaa
- asettaa vaaraan velallisen yksityisyyden suojaa
- periä vanhentunutta tai muusta syystä lakannutta saatavaa.

Tarpeettomalla haitan aiheuttamisella tarkoitetaan esimerkiksi puhelimitse tapahtuvaa perintää häiritsevänä ajankohtana, kuten iltaisin, viikonloppuisin tai juhlapyhinä. Yksityisyyden suojaaminen merkitsee sitä, että maksuhäiriöstä ilmoittaminen tai ilmoittamisesta uhkaaminen esimerkiksi työnantajalle tai velallisen lähipiirille on hyvän perintätavan vastaista. Perinnän tulee myös olla tehokasta, joten sitä ei tule aloittaa vuosia velan erääntymisen jälkeen. Velallinen ei ole velvollinen korvaamaan perinnästä aiheutuneita kuluja, jos velkoja on toiminut hyvän perintätavan vastaisesti tai rikkonut perintälain nimenomaisia säännöksiä. (Bräysy 2013, 20–21.)

3.2 Perintä ennen oikeustoimia

Maksun viivästyessä perintä aloitetaan maksumuistutuksella, jonka tavallisesti lähettää velkoja itse. Maksumuistutuksesta velkoja saa vaatia maksun vain silloin, jos muistutus

on lähetetty aikaisintaan 14 vuorokautta eräpäivän jälkeen. Seuraava maksumuistutus tulee lähettää vähintään 14 vuorokautta ensimmäisen maksumuistutuksen jälkeen, mikäli siitä haluaa vaatia maksua. Jos velallinen ei maksumuistutusten jälkeenkään ole maksanut velkaansa, voi velkoja siirtää perittävänsä perintätoimiston hoidettavaksi. Perintätoimiston tavoite on saada velallinen maksamaan velkansa vapaaehtoisesti ennen oikeudellisen perinnän aloitusta. Perintätoimisto lähettää velalliselle vakiomuotoisen kirjallisen maksuvaatimuksen, josta aiheutuu velalliselle kuluja. Tämän ohella perintätoimisto voi ottaa velalliseen yhteyttä puhelimitse hyvää perintätapaa noudattaen. (Suomen Kuluttajaliitto 2010, 20–21.)

3.3 Oikeudellinen perintä

Jos velan perintä velalliselta ei onnistu vapaaehtoisesti, voidaan velka periä oikeusteitse. Oikeudellinen perintä alkaa, kun tuomioistuimien lähettää velalliselle velkojan tekemän haasteen. Haaste pyritään toimittamaan velalliselle tiedoksi ensisijaisesti postitse, jolloin kirjeestä toimitetaan saantitodistus lähettäjälle. Mikäli velallista ei tavoiteta edes haastemies, voidaan käyttää sijaistiedoksianto, mikä tarkoittaa, että haastemiehen välttely ei estä oikeudenkäyntiä. Jos velallinen myöntää haasteen oikeaksi, oikeus määrää tuomiolla velan maksettavaksi. Mikäli velallinen ei vastaa lainkaan haasteeseen, oikeus antaa yksipuolisen tuomion. Sen sijaan jos velallinen riitauttaa saatavan, on oikeudenkäynti huomattavasti pidempi ja kalliimpi. (Suomen Kuluttajaliitto 2010, 22–23.)

Tuomio ja yksipuolinen tuomio ovat perusteita ulosotolle. Ulosotto on pakkotäytäntöönpanoa, jossa velalliselta peritään viranomaisten avustuksella varoja velkojen maksamiseksi. Velalliselta ulosmitataan niin paljon omaisuutta, että velkojan saatava saadaan tyydytettyä. Ulosotto on niin sanottua erillistäytäntöönpanoa, eli jokainen velkoja tekee itsenäisesti päätöksen, haluaako hakea ulosottoa saatavalleen. Ulosotto alkaa kirjallisella hakemuksella, jonka tulee sisältää ulosottooperuste eli velallisen saama tuomio tai yksipuolinen tuomio. Kun ulosottovirasto on vastaanottanut hakemuksen, velalliselle määrätään vastaava ulosottomies ja hänelle lähetetään vireilletuloilmoitus, joka sisältää maksukehotuksen. Jos velallinen ei edelleenkään maksa velkaansa, ryhtyy ulosottomies etsimään velalliselle kuuluvaa omaisuutta ulosmittauksen aloittamiseksi. Ulosottomiehellä on oikeus saada pankeilta pankkisalaisuuden alaista tietoa velallisen tileistä ja muusta varallisuudesta. Ulosottomies saa myös etsiä velalliselle kuuluvaa omaisuutta

velalliselle kuuluvasta rakennuksesta, kulkuneuvosta tai muusta säilytystilasta. (Bräysy 2010, 45–47.)

Ulosmittaus voidaan suorittaa sekä kiinteästä että irtaimesta omaisuudesta tiettyä järjestyttä noudattaen. Ensimmäisenä ulosmitataan raha, rahasaatava sekä palkka tai eläke ja muu toistuvaistulo. Palkkaa tai eläkettä ei voida ulosmitata kokonaan, vaan siitä on jätettävä ulosmittaamatta tietty suojaosuus. Sosiaalietuuksia, kuten lapsilisiä tai asumistukea, ei ulosmitata. Seuraavaksi ulosmittauksen kohteeksi tulee muu irtain omaisuus, sitten kiinteä omaisuus ja viimeiseksi velalliselle välttämätön omaisuus, jota hän tarvitsee vakituiseksi asunnokseen tai välttämätöntä toimeentuloaan varten. Jos ulosmitattu omaisuus ei ole likvidissä muodossa, se voidaan myydä pakkohuutokaupalla tai vapaalla myynnillä. (Bräysy 2010, 47.)

3.4 Maksuhäiriömerkintä

Mikäli velka on pitkään maksamatta, on seurauksena myös luottotietojen menetys eli maksuhäiriömerkintä luottotietoihin, mistä on haittaa monessa asiointissa. Muun muassa luotonmyöntäjät, vuokranantajat ja työnantajat voivat arvioida henkilön maksukykyä maksuhäiriömerkinnän perusteella. Merkintä ei suoraan estä esimerkiksi luoton tai vuokra-asunnon saamista, mutta se saattaa vaikeuttaa niitä merkittävästi. Myös vakuutusten saanti hankaloituu, sillä vakuutusyhtiöt eivät ole velvollisia myöntämään kuin laissa säädetyt pakolliset vakuutukset. Kenenkään luottotietoihin ei voi tulla maksuhäiriömerkintää huomaamatta, vahingossa tai epähuomiossa unohtuneen laskun vuoksi, sillä velkoja lähetetään yleensä useampia maksukehotuksia ennen maksuhäiriöstä ilmoittamista. Luottotietorekisterin ylläpitäjä lähettää aina ensimmäisestä maksuhäiriömerkinnästä tiedon velalliselle. (Takuusäätö 2020a.)

Merkintä luottotietoihin voi seurata monen eri viranomaisen toimesta, ja merkinnän säilytysaika vaihtelee yleensä kahdesta neljään vuoteen. Taulukossa 1 on lueteltu merkinnän syntytapoja ja rekisterissä säilymisaikaa.

Taulukko 1. Maksuhäiriömerkintöjen syyt ja säilytysajat (Suomen Kuluttajaliitto 2010, 29).

Maksuhäiriömerkinnän syy	Säilytyksen kesto
Käräjäoikeuden riidaton velkomustuomio ja yksipuolinen tuomio.	3 vuotta, lyhenee 2 vuoteen jos lasku maksetaan eikä luottotiedoissa ole muita merkintöjä. Pitenee neljään vuoteen, jos säilytysaikana tulee muita merkintöjä.
Ulosottoviraston toteama varattomuus.	3 vuotta, lyhenee kahteen vuoteen, jos lasku maksetaan eikä luottotiedoissa ole muita merkintöjä. Pitenee 4 vuoteen, jos säilytysaikana tulee muita merkintöjä. Suppeassa ulosotossa merkitä poistuu heti, kun lasku on maksettu.
Pitkäaikainen ulosotto.	Merkintä poistuu, kun ulosottomies on velallisen pyynnöstä ilmoittanut ulosoton päättyneen.
Velkajärjestely.	Merkintä poistuu maksuohjelman päättyttyä.

Luottotiedot eivät ole julkista tietoa, joten kenelläkään ei ole oikeutta selvittää niitä ilman luottotietolakiin (527/2007) perustuvaa syytä. Syytä tarkistamiseen voivat olla esimerkiksi asunnon vuokraus, luoton myöntäminen tai puhelinliittymän avaaminen. Myös tiettyjen alojen työnantajat voivat tarkistaa työnhakijan luottotiedot. Luottotietorekisteriotteessa näkyy, minkä maksun laiminlyönnistä velat ovat tulleet, mikä taho on ne ilmoittanut sekä mistä alkaen ja mihin asti merkintä on voimassa. Omat luottotiedot voi tarkistaa maksutta kerran vuodessa. Luottotietorekistereitä Suomessa ylläpitävät Suomen Asiakastieto Oy ja Bisnode Oy. (Takuusäätiö 2020a.)

3.5 Velan perinnästä aiheutuvat kulut

Velan perintään sisältyy aina kuluja, jotka tulevat velallisen maksettavaksi. Kuviosta 1 käy ilmi, missä järjestyksessä kulut maksamattomalle laskulle kertyvät.

Kuvio 1. Kulujen kertyminen myöhästyneelle maksulle (Suomen Kuluttajaliitto 2010, 15).

Velkoja saa periä kuluttajasaatavia perittäessä maksumuistutuksesta enintään 5 euroa, velallisen pyynnöstä tehdystä maksuajan pidennyksestä enintään 5 euroa ja kirjallisesta maksusuunnitelmasta 20–50 euroa riippuen maksuerien määrästä ja perittävän summan suuruudesta. Ensimmäisessä maksuvaatimuksessa kuluttajasaatavaa perittäessä saa velalliselta vaatia enimmäiskuluina 14 euroa, mikäli velan pääoma on enintään 100 euroa. Enintään 24 euroa saa periä, mikäli velan pääoma on yli 100 euroa, mutta alle 1 000 euroa. Mikäli velan pääoma on yli 1 000 euroa, voi perintäkuluja vaatia enintään 50 euroa. (Willman 2019, 228–231.)

3.6 Viivästyskorko

Maksun myöhästyminen peritään maksuistutuksen lisäksi myös viivästyskorkoa. Viivästyskorko määräytyy lähtökohtaisesti korkolain (633/1982) mukaan, mutta siitä voidaan sopia kuitenkin poikkeuksia tietyin rajoituksin. Pääsääntö korkolain mukaan on, että velallisella ei ole velvollisuutta maksaa korkoa velan eräpäivää edeltävältä ajalta, ellei siitä ole nimenomaisesti sovittu.

Viivästyskoron suuruus on vuodesta 1995 asti määräytynyt Euroopan keskuspankin määräämän viitekoron mukaan. Viitekorko vahvistetaan aina kerrallaan puolivuotiskaudeksi. Mikäli kyse on kaupallisesta, eli kahden elinkeinonharjoittajan välisestä sopimuksesta, viivästyskoron määrä on kahdeksan prosenttiyksikköä korkeampi kuin viitekorko. Muissa sopimuksissa viivästyskorko on seitsemän prosenttiyksikköä korkeampi kuin viitekorko. Tällä hetkellä (tammikuu 2021) viitekorko on 0,0 %, joten viivästyskorko on 8,0 % tai 7,0 %. Kuitenkin niissä tapauksissa, joissa jo ennen eräpäivää sovittu juokseva korko on suurempi kuin korkolain mukaan määräytyvä viivästyskorko, on korkoa maksettava vähintään juoksevan koron suuruusena. (Bräysy 2013, 40-41; Suomen Pankki 2020.)

3.7 Oikeudellisesta perinnästä aiheutuvat kulut

Oikeudenkäynnistä aiheutuu merkittävä kuluriski, sillä pääsääntönä on, että jutun hävinnyt osapuoli maksaa paitsi omansa, myös vastapuolen oikeudenkäyntikulut. Jos kyseessä on useita vuosiakin kestävä täystutkintainen oikeudenkäynti, saattavat kustannukset nopeasti nousta suuremmiksi kuin riidan intressi. Sen sijaan summaarisina eli riidattomina vireille pannuissa asioissa, jotka käräjäoikeus ratkaisee kirjallisessa menettelyssä, oikeudenkäyntikulujen määrää on rajoitettu huomattavasti ja niissä sovelletaan vakiotaksoja. Bräysin (2013, 30) mukaan taksat ovat korkeintaan

- 50 tai 80 euroa, jos saatavan pääoma on alle 300 euroa
- 80 tai 120 euroa, jos saatavan pääoma on yli 300 euroa, mutta enintään 1 000 euroa
- 110 tai 160 euroa, jos saatavan pääoma on yli 1 000 euroa.

Edellä mainittuja määrältään korkeampia taksoja voidaan soveltaa, jos asia on tavanomaista vaativampi ja korkeampien taksojen käyttö on perusteltu erikseen (Bräysy 2013, 29–30).

4 VELOISTA SELVIYTYMINEN

Mikäli velkaantuminen on jo tapahtunut, ei ongelmien kanssa kannata eikä tarvitse jäädä yksin. Velkaantuneille on olemassa erinäisiä ilmaisia neuvontapalveluita, joiden kautta saa vinkkejä ja keinoja veloista selviytymiseen. Osa palveluista on läkisääteisiä ja osaa tarjoavat yksityiset tahot.

4.1 Laskujen maksujärjestys

Jos rahat ovat vähissä eivätkä riitä kaikkien laskujen maksamiseen eräpäivänä, laskut on hyvä laittaa tärkeysjärjestykseen. Ensimmäisiksi prioriteeteiksi on asetettava välttämättömät menot ja sellaiset laskut, joiden maksamatta jättäminen vaikeuttaisi huomattavasti elämää. Ensimmäisenä kannattaa hoitaa asumiseen liittyvät laskut, kuten asunnon vastike tai vuokra, vesi ja sähkö. Esimerkiksi jo kahden kuukauden maksamattomat vuokrat on peruste purkaa vuokrasopimus, jolloin vuokrasuhde päättyy välittömästi ja vuokralaisen pitää muuttaa heti pois asunnosta. Seuraavaksi on tärkeintä maksaa muut välttämättömät menot, esimerkiksi elintarvikkeet, puhelin, internet, lääkkeet, päivähoitomaksut ja vakuutukset. Viimeiseksi kannattaa jättää muut laskut, joista ensimmäisinä tulisi maksaa pienimmät, sillä perintä aiheuttaa suhteellisesti enemmän lisäkustannuksia niihin. (Suomen Kuluttajaliitto 2010, 19–20.)

4.2 Omaehtoinen luottokielto

Luottotietolain (527/2007) 5. luvun 12. §:n mukaan henkilöllä on oikeus tallettaa luottorekisteriin itsensä ilmoittama luottokielto. Kielto paitsi estää itse aiheutetun velkaantumisen, myös oman henkilöllisyyden väärinkäytökset esimerkiksi luotonhaussa tai luotollisissa ostoksissa. Omaehtoinen luottokielto (OLK) kannattaa asettaa silloin, jos on vaikeuksia hillitä omaa velkaantumistaan, on hukannut henkilöpaperinsa tai epäilee joutuneensa identiteettivarkauden tai tietomurron uhriksi. Palvelua tarjoavat Suomessa luottorekisteriä ylläpitävät Suomen Asiakastieto Oyj ja Bisnode Finland Oyj. Kielto kannattaa asettaa molemmille yrityksille, sillä osa luotonantajista tarkistaa tiedot vain toisesta luottorekisteristä kustannusten vuoksi. Vuonna 2021 Suomen Asiakastiedon kautta asetettu omaehtoinen luottokielto on voimassa kaksi vuotta ja maksaa 19,95 euroa. Bisnodella

vastaava palvelu vuonna 2021 on voimassa vuoden ja maksaa 9,90 euroa. Kiellon voi molemmille yrityksille milloin tahansa perua omalla ilmoituksellaan. Omaehtoinen luotto-kielto ei estä kokonaan luotonsaantia, sillä kiellosta saa kirjallisen todistuksen, jonka esittämällä luotonsaanti yleensä onnistuu. (Bisnode 2015; Suomen Asiakastieto Oy 2020.)

4.3 Talous- ja velkaneuvonta

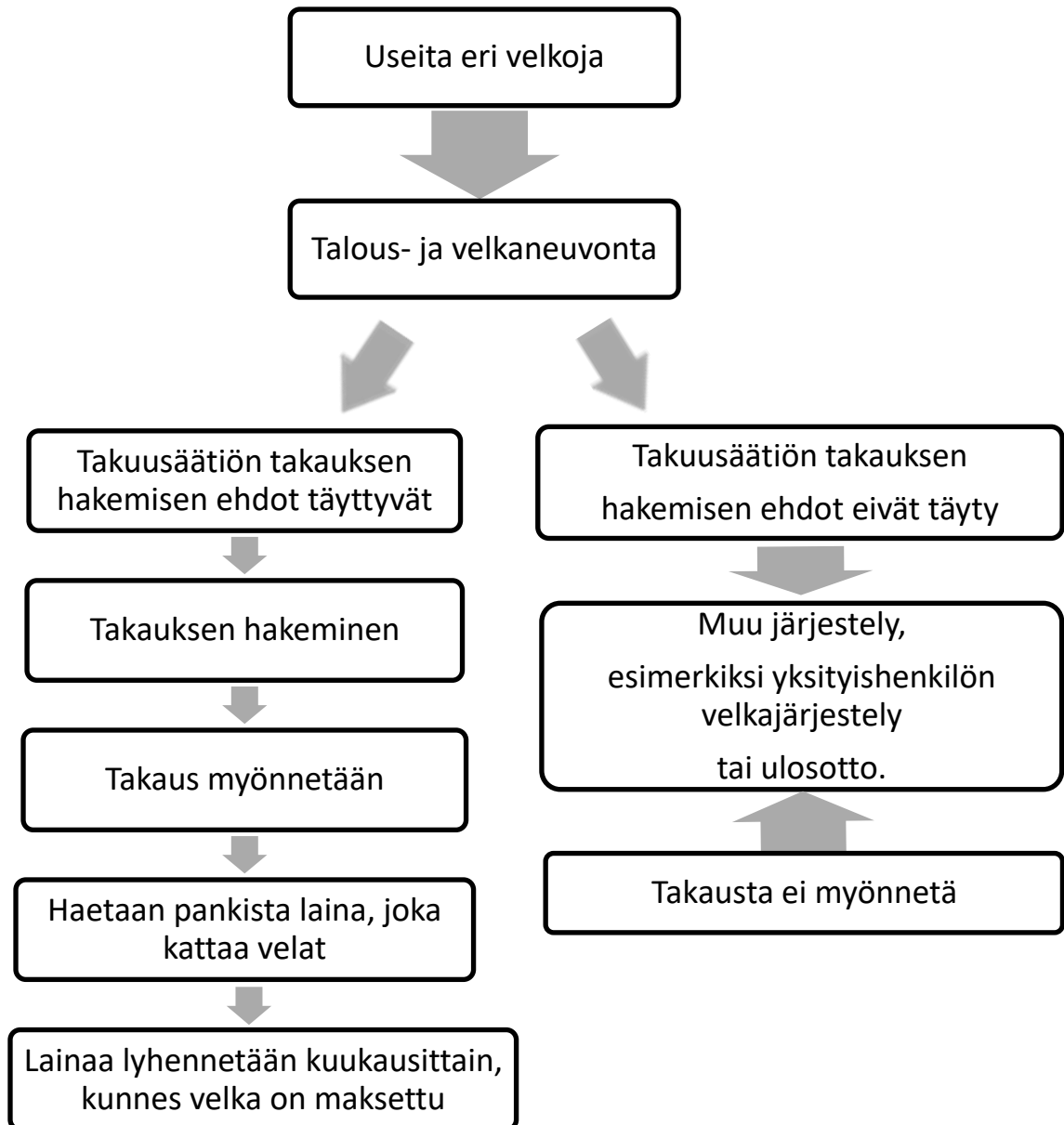
Oikeusaputoimistojen talous- ja velkaneuvonta on lakisääteinen, asiakkaille maksuton palvelu, jota järjestää valtio ja sille kuuluvat oikeusapu- ja edunvalvontapiirit. Talous- ja velkaneuvojat antavat vinkkejä ja neuvoja talouden suunnitteluun sekä apua velkaantumistilanteissa. Neuvoja auttaa myös laatimaan takaisinmaksusuunnitelmia velkojille ja opastaa, kuinka hakea järjestelylainaa tai miten hakeutua velkajärjestelyyn. Talous- ja velkaneuvonta on luottamuksellista, ja henkilöstöllä on vaitiolovelvollisuus. (Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit 2020a.)

4.4 Takuusäätiö

Takuusäätiöltä saa valtakunnallista ja maksutonta tietoa perinnästä ja ulosotosta, maksuhäiriömerkinnästä, hädöstä ja muista velkaongelmista. Takuusäätiö auttaa velkaongelmiin joutuneita henkilöitä neuvonnan lisäksi muun muassa takaamalla pankista nostettavia järjestelmälainoja ja myöntämällä pienlainoja pienituloisten ihmisten kodin hankintoihin. Lisäksi se valmentaa järjestöjen ja seurakuntien vapaaehtoisia kohtaamaan ja tukemaan rahavaikeuksissa olevia ihmisiä ja kouluttaa myös ammattilaisia, jotka työskentelevät talous- ja velka-asioiden parissa. Takuusäätiö ylläpitää myös Penno-verkko- ja mobiilipalvelua, jonka avulla voi seurata oman taloutensa tuloja ja menoja ja asettaa säästämistavoitteita. (Takuusäätiö 2020c; Penno 2019.)

Takuusäätiön myöntämä takaus pankista nostettavaan järjestelylainaan voi olla hyvä vaihtoehto silloin, jos pankki ei muutoin suostu myöntämään lainaa. Takauksella on kuitenkin tarkat ehdot, jotka hakijan tulee täyttää takauksen saamiseksi, mutta perintä tai ulosotto eivät ole este takaukselle. Takausta myönnetään 2 000–34 000 euroa, jolloin velkojen täytyy olla alle maksimitakausmäärän. Yhdessä takausta hakeville puolisoille voidaan myöntää enintään 45 000 euron takaus. Takauksen kesto on enintään seitsemän vuotta, ja se myönnetään aina määräajaksi. Takauksen hakijalla tulee olla säännölliset tulot ja menot ja riittävä maksuvara koko takauksen ajaksi. Myös velallisen kaikki

mahdolliset luottokortit ja tililimiitit lopetetaan, jottei velkaantuminen jatku maksuohjelman aikana. (Takuusäätiö 2021b.) Kuviossa 2 esitetään, miten Takuusäätiön takauksen hakeminen etenee.

Kuvio 2. Takuusäätiön takauksen hakuprosessi (Takuusäätiö 2021b).

4.5 Velkajärjestely

Jos vapaaehtoiset velanhoitokeinot ovat tehottomia, voi velallinen hakeutua tuomioistuinten vahvistamaan yksityishenkilön velkajärjestelyyn. Tämä on järjestelykeinoista viimeisin, eli kaikki muut vaihtoehdot tulee olla tätä ennen selvitettyinä. Velkajärjestelyä säätelee laki yksityishenkilön velkajärjestelystä (57/1993). Velkajärjestelyä haetaan jättämällä käräjäoikeuteen velkajärjestelyhakemus sekä tarvittavat liitteet. Ennen kuin velkajärjestelyä voidaan aloittaa, käräjäoikeus tutkii, onko velallinen maksukyvytön. Maksukyvyttömyyden tulee olla pitkäaikaista, eikä esimerkiksi opiskelusta tai äitiyslomasta johtuvaa. Sen sijaan pitkäaikaistyöttömyyttä tai äkillisestä sairaudesta johtuvaa maksukyvyttömyyttä ei pidetä esteenä velkajärjestelylle. Muita esteitä velkajärjestelyyn pääsemiseen ovat

- mahdollisuus selvittää veloista kohtuullisessa ajassa myymällä muuhun kuin perusturvaan kuuluvaa omaisuutta tai vähentämällä menoja/lisäämällä tuloja
- velallinen ei ole pyrkinyt ensin sovintoon velkojien kanssa
- velkaantuminen on ollut ilmeisen kevytmielistä. (Suomen Kuluttajaliitto 2010, 35–36.)

Jos käräjäoikeus hyväksyy velkajärjestelyhakemuksen, velalliselle tehdään maksuohjelma. Maksuohjelmaan kirjataan muun muassa velallisen tulot ja menot, maksuaikataulu ja maksuvara. Ohjelman aikana velallisen on ryhdyttävä toimenpiteisiin maksukyvyn parantamiseksi, eikä maksukykyä saa itse heikentää. Maksuohjelman pituus on kolmesta viiteen vuotta, velallisen tilanteesta riippuen. Jos velallisella on omistusasunto, jonka hän säilyttää, voi velkaohjelma olla myös huomattavasti pidempi. Maksuohjelmaa voidaan tietyissä tapauksissa muuttaa, jos esimerkiksi jokin velka on jäänyt maksuohjelman ulkopuolelle tai velallisen maksukyky on pitkäaikaisesti heikentynyt. (Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit 2020b.)

Velkojen maksamiseen on käytettävä kuukausittain koko maksuvara, eli se osa tuloista, joka jää jäljelle kohtuullisten menojen jälkeen. Kohtuullisia menoja ovat asumiskustannukset, velkajärjestelynormien mukaiset elinkustannukset, mahdolliset elatusmaksut ja muut erikseen huomioitavat menot, kuten päivähoitomaksut ja tavanomaista suuremmat terveydenhoitokulut. Mikäli tulot ovat kohtuullisia menoja pienemmät, voidaan velalliselle vahvistaa niin kutsuttu nollaohjelma. Tällöin maksuvelvollisuutta ei ole, elleivät tulot tai

varallisuus nouse maksuohjelman aikana, jolloin maksuvara lasketaan uudestaan. (Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit 2020b.)

5 KYSELY NUORTEN AIKUISTEN MAKSUKÄYTTÄYTYMISESTÄ

Empiirisen osion tutkimus päätettiin toteuttaa strukturoituna kyselynä, koska sen ajateltiin antavan hyvän yleiskuvan 18–29-vuotiaiden nuorten maksukäyttäytymisestä. Kyselyn etuna yleisesti ottaen pidetään sitä, että tutkimukseen voidaan saada paljon henkilöitä ja siinä voidaan kysyä monia asioita laajan tutkimusaineiston saamiseksi. Vastaukset voidaan käsitellä nopeasti ja analysoida tietokoneella. Tulosten tulkinta voi kuitenkin myös osoittautua ongelmalliseksi, varsinkin jos lomaketta ja sen vastausvaihtoehtoja ei ole suunniteltu huolellisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 191.)

Kysely suoritettiin Google Formsin kyselylomakkeen avulla ja oli suunnattu kaikille 18–29-vuotiaille nuorille aikuisille. Kyselyä jaettiin tutkijan tuttavapiirissä ja työyhteisössä pikaviestipalvelu WhatsAppin kautta sekä sosiaalisessa mediassa Facebookin kautta, sillä tätä kautta ajateltiin saatavan vastauksia nopeasti ja useita.

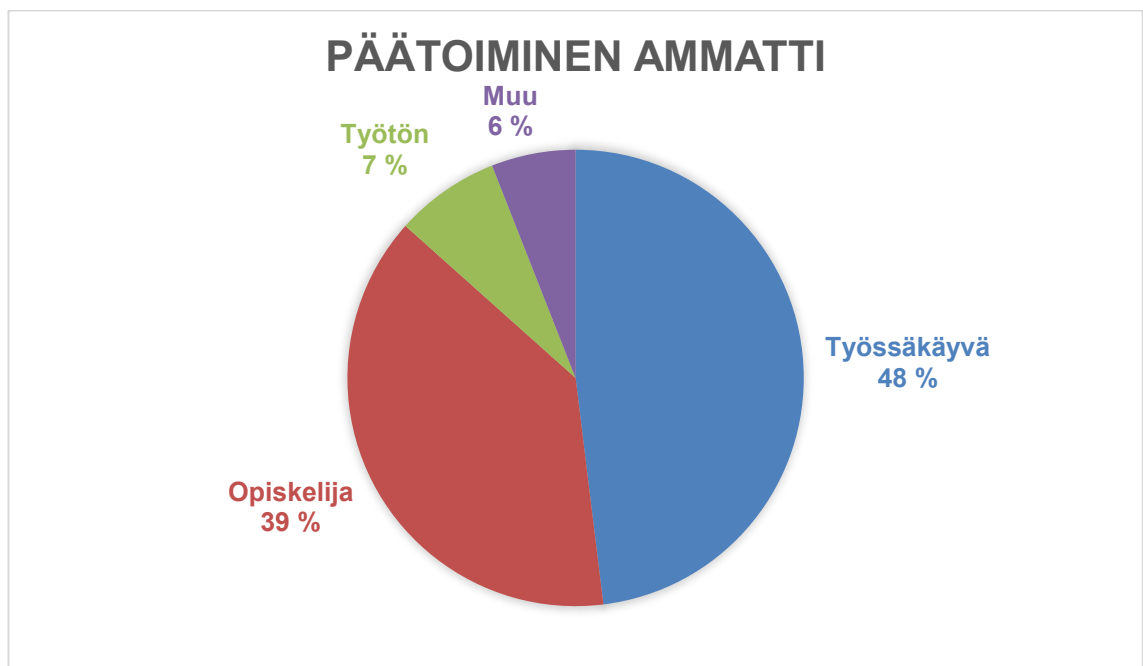
Kyselylomakkeessa oli 18 kysymystä. Kysymykset olivat tyypiltään yhden tai usean vastauksen monivalintakysymyksiä, ja lisäksi kysely sisälsi myös yhden avoimen kommentointikentän. Kaikki muut kysymykset olivat vastaajille pakollisia avointa kommentointikenttää lukuun ottamatta.

Kyselyn ensimmäisessä osassa kysyttiin vastaajan demografisia taustatietoja: sukupuolta, ammattia, siviilisäätyä ja sitä, asuuko vastaajan taloudessa alaikäisiä lapsia. Toisessa osassa selvitettiin vastaajan suosimia maksutapoja verkko-ostoksia tehtäessä ja syitä niiden valintaan. Kolmas osa käsitteli maksukäyttäytymistä, ja siinä selvitettiin, onko vastaaja saanut maksumuistutuksia ja onko laskuja mennyt perintään. Lisäksi kysyttiin osamaksua käyttäneiltä vastaajilta, miten he lyhentävät velkaansa ja tarkistavatko he luoton kustannukset osamaksua valitessaan. Neljäs osia keskittyi velkojen hallintaan, ja siinä tiedusteltiin vastaajilta, ovatko he joutuneet vaikeuksiin velkojensa kanssa ja onko heidän tarvinnut hakea ongelmiinsa apua joko tuttavilta ja sukulaisilta tai velkaneuvontaa ammattimaisesti tarjoavilta tahoilta. Kyselyssä keskityttiin eniten maksukäyttäytymiseen laskujen ja osamaksun kohdalla, koska se oli tärkein selvitettävä asia tutkimusongelman kannalta.

Vastausten purussa ja analysoinnissa käytettiin kyselyn monivalintavastausten lisäksi myös avoimia kommentteja. Vastausten purussa ei ole eritelty vastaajien sukupuolta vähäisten miesvastaajien määrän takia.

6 KYSELYN TULOKSET

Kysely keräsi paljon vastauksia, 1 157 kappaletta, joten sen tuloksia voidaan pitää luotettavina. Ensin selvitettiin vastaajien demografiset taustatiedot. Koska suurin osa vastauksista saatiin eräästä naisvaltaisesta sosiaalisen median ryhmästä, vastaajista peräti 98,4 % oli naisia. Miehiä oli 1 % ja 0,6 % vastasi muu tai en halua sanoa. Vastaajista 51,4 % ilmoitti asuvansa avoliitossa ja 7,5 % avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. Naimattomia oli 40,3 % vastaajista ja eronneita 0,7 %. Alaikäisiä lapsia asui 17,3 %:n talouksessa.

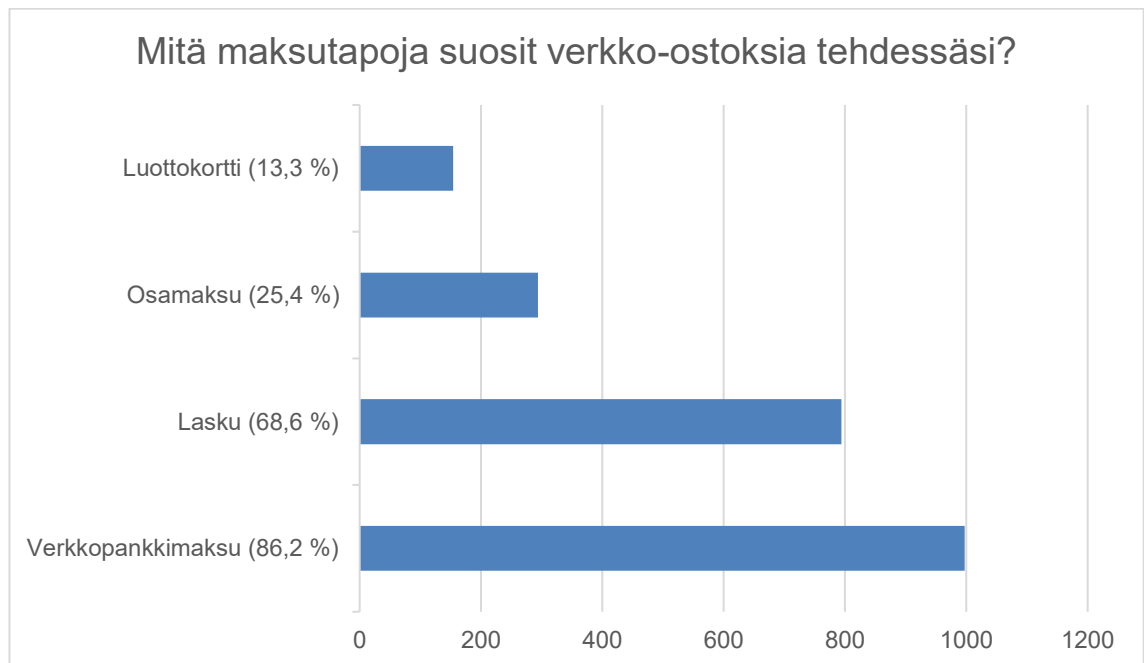

Kuvio 3. Vastaajien päätoiminen ammatti.

Päätoimisesti opiskeli 38,5 % vastaajista, työssäkäyviä oli 48,1 % ja työttömiä 7,4 %. Loput toimivat esimerkiksi yrittäjinä, olivat vanhempainvapaalla tai varusmiehinä. (Kuvio 3.)

6.1 Maksutavat verkko-ostoksissa

Aluksi selvitettiin, mitä maksutapoja vastaajat suosivat verkko-ostoksia tehdessään. Vaihtoehtoina olivat suora verkkopankkimaksu, luottokorttimaksu, osamaksu ja lasku. Tähän kysymykseen vastaaja pystyi valitsemaan yhden tai useamman vastausvaihtoehdon. Suosituimmat maksutavat olivat suora verkkopankkimaksu ja lasku. Osamaksua suosi noin neljännes vastaajista, vähiten suosiota sai luottokorttimaksu. Kuviosta 4 käy ilmi maksutapojen suosion jakauma.

Kuvio 4. Suositut maksutavat verkko-ostoksissa.

Verkkopankkimaksua suosi 86,2 % vastaajista. Suurin syy valita maksutavaksi suora verkkopankkimaksu oli se, että ostoksen halusi yksinkertaisesti maksaa heti (83,1 prosenttia vastaajista). Verkkopankkimaksu valittiin syyksi myös silloin, jos ostoksen teko-laskulle tai osamaksulle ei ollut syystä tai toisesta mahdollinen (10,9 %) vastaajista. 2,1 % vastaajista ei halunnut tehdä ostoksia luotollisilla maksutavoilla, koska ei halunnut luovuttaa henkilötietojaan maksutavan käyttöä varten.

Lasku valittiin maksutavaksi useimmiten siksi, että tuotetta tai palvelua ei haluttu maksaa ennen sen vastaanottoa. Tämän valitsi syyksi 71,4 % vastaajista, jotka olivat käyttäneet

maksutapana laskua. Toiseksi yleisin syy (23,3 % vastaajista) oli se, että vastaaja ei voinut tai halunnut maksaa koko summaa heti. Muiksi syiksi mainittiin esimerkiksi, että

– vastaaja tiesi jo tilaushetkellä palauttavansa osan tuotteista, eikä hän siksi halunnut maksaa niitä etukäteen.

– tilauksen on maksanut joku muu, esimerkiksi vastaajan vanhempi

– vastaaja piti tunnistautumista verkkopankkitunnuksilla vaivalloisena tapana maksaa.

Osamaksua oli käyttänyt 25,4 % vastaajista. Heistä 81,4 % oli valinnut osamaksun siksi, ettei halunnut tai voinut maksaa koko summaa heti. 10,3 % oli valinnut osamaksun, koska kuukausierän pienuus näytti houkuttelevalta. 4,8 %:lla vastaajista oli osamaksuja jo ennestään, ja he halusivat yhdistää uudet ostokset niihin. Muiksi syiksi vastaajat kertoivat, että

– vastaaja valitsi osamaksun vain silloin, jos se oli koroton ja kuluton

– summan kerralla maksamisesta olisi tullut vastaajalle liian suuri kuluerä yhdelle kuulle, joten siksi hän maksoi ostoksen mieluummin osissa.

Luottokortin suosio verkko-ostosten maksussa jäi vähäisimmäksi, sillä sitä oli käyttänyt 13,3 % vastaajista. Yleisin syy valita luottokortti maksutavaksi oli luottokorttiyhtiön tarjoama ostoturva (66,9 % vastaajista). 14,6 % vastaajista oli valinnut luottokortin, koska ei voinut tai halunnut maksaa koko summaa heti ja 11,4 % koska ei voinut valita laskua tai osamaksua.

6.2 Maksukäyttäytyminen

Kyselyn toisessa osassa selvitettiin maksukäyttäytymistä silloin, kun vastaaja oli valinnut maksutavaksi laskun tai osamaksun. Kaksi ensimmäistä kysymystä käsittelivät maksumuistutusta ja perintää. Yli puolet vastaajista, 66,1 %, oli joskus saanut maksumuistutuksen, ja vastaajista 22 %:n lasku oli joskus mennyt perintään asti. Seuraavan sivun kuviosta 5 käy ilmi, kuinka usein vastaajat olivat saaneet maksumuistutuksia.

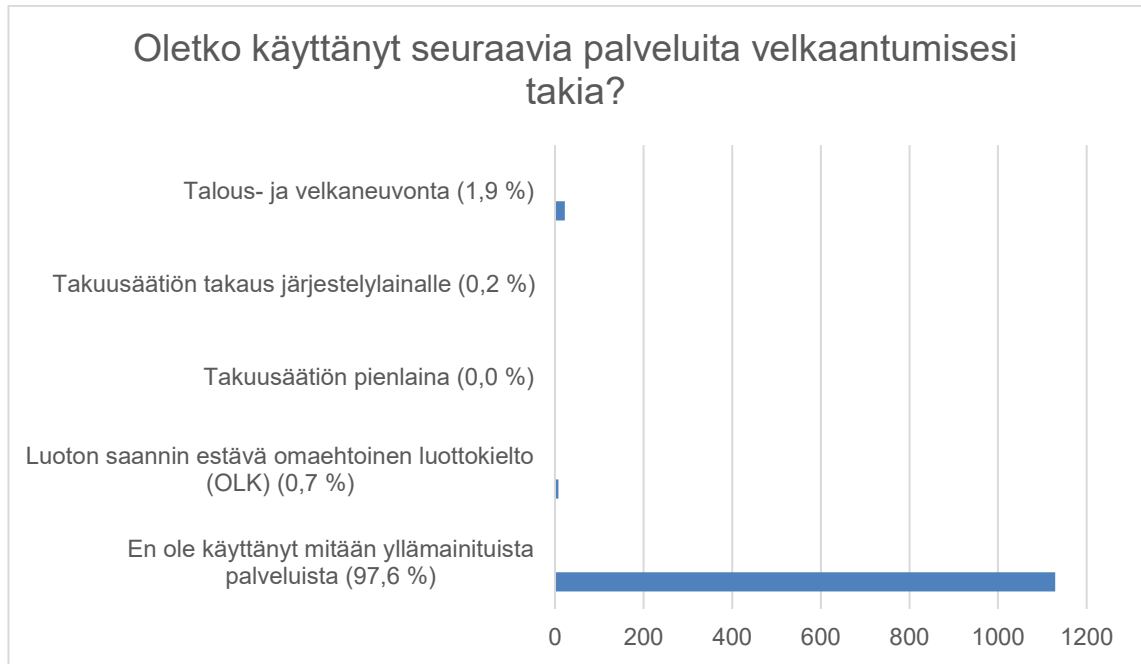

Kuvio 5. Saadut maksumuistutukset.

Seuraavat kaksi kysymystä oli suunnattu osamaksun valinneille vastaajille. Ensimmäisessä kysymyksessä vastaukset jakaantuivat lähes tasan, sillä 60,6 % osamaksua käyttäneistä vastaajista ilmoitti tarkistavansa aina luoton kokonaiskulut ja todellisen vuosikoron. 39,4 % kertoi, ettei tarkista niitä ollenkaan. Osamaksu- tai luottokorttivelkaa vastaajista 67,5 % ilmoitti lyhentävänsä isommissa erissä kuin minimimäärän, ja loput 32,4 % vain minimimäärän. Avomissa kommentteissa oli vielä lisätty, että jos osamaksuvelkoja oli useita, niin yhtä saatettiin lyhentää isompia eriä ja toista vain minimimäärä.

6.3 Velkojen hallinta

Kyselyn viimeisessä osassa selvitettiin, miten vastaajat kokivat selviytyvänsä verkko-ostoksista kertyneistä laskuista ja osa-maksuveloista. 17,1 % vastaajista koki, että heidän oli vaikeaa selvittää veloistaan. 25,4 % oli joutunut pyytämään muutaman kerran taloudellista apua laskujen ja osamaksuvelkojen maksuun ystäviltään tai perheenjäseniltään ja 5,4 % useasti. Silti vain alle 3 % vastaajista oli käyttänyt kaaviossa kuusi mainittuja palveluita velkaantumisensa takia (kuvio 6).

Kuvio 6. Velkaantuneille takoitettujen palveluiden käyttö.

6.4 Avoimet kommentit

Kyselyn lopussa sai vielä kommentoida aihetta avoimesti ja kommentteja saatiin 73 kappaletta. Varsinkin osamaksu herätti monia ajatuksia, ja sen saannin helppoutta pidettiin pääasiallisena syynä ylivelkaantumiselle. Syitä yli varojen elämiseen nähtiin muun muassa ulkonäkö- ja somepaineissa sekä puutteellisessa taloustietämyksessä.

Vastaajat kertoivat omasta maksukäyttäytymisestään seuraavasti.

Olen opetellut elämään periaatteella, että jos ei ole rahaa ostaa jotain, niin sitten se jää ostamatta. Olen nähnyt liikaa tapauksia, joissa osamaksuja kerääntyy ja kerääntyy ja lopputuloksena menot ovat suurempia kuin tulot.

En ymmärrä miten ihmiset päätyvät ottamaan velkaa "turhuuksia" vastaan. Ymmärrän jos tilanne vaatii ja on otettava lainaa esimerkiksi lemmikin akuutin leikkauksen vuoksi, mutta en koskaan ole ymmärtänyt miksi eletään yli varojen. En ikinä tuhlaisi rahaa, jota minulla ei ole.

En omista luottokorttia. Jos minulla ei ole varaa ostaa, en osta. Olen säästänyt yllättäviä menoja varten. Jos esim. jääkaappi menee rikki, täytyy pystyä ostamaan uusi heti.

En käytä mitään laskutusta, joka maksaa. Luottokorttimaksun maksan niin, ettei siitä tule minkäänlaista korkoa.

Opiskeluaikoina maksoin mieluummin maksumuistutuksen jälkeen (tai otin yhteyttä laskuttajaan) jos tiesin, että joudun vetämään itseni muuten liian tiukoille siinä kuussa esim. yllättävän laskun jälkeen. Seuraavassa kuussa osasin priorisoida. Vuokra on aina ollut tärkein.

En ota laskulle tai osamaksulle enempää, kuin mihin itselläni on työssäkäyvänä varaa maksaa. Poikkeuksena koronan aiheuttama pidempiaikainen lomautus, johon en ollut osannut varautua. Tulot ovat puolittuneet ja olen joutunut pyytämään vanhemmilta rahallista tukea laskujen maksuun.

Osa vastaajista kertoi jo joutuneensa ongelmiin maksamattomien laskujen ja osamaksuvelkojen vuoksi.

Itsellä osamaksuista kertyi pienistä summista iso puro, joka oli lopulta 700 euroa.

Olen harkinnut omaehtoista luottokieltoa.

Olen juuri menettämässä luottotietoni. Laskuja, velkaa ja osamaksuja on jo menossa piakkoin ulosottoon.

Olen menettänyt luottotietoni vuosia sitten pikavippikierteen takia, enkä ole saanut kaikkea vielääkään maksettua.

Velkaantumisen syyksi arveltiin liian helposti saatavaa osamaksua. Sitä pidettiin silti myös hyvänä ratkaisuna tietyissä tilanteissa.

Olen huomannut, että osamaksulla saa liikaa ostettua esim. verkkokaupoista. Itse on joutunut opettelemaan pitkään, ettei osamaksulla kannata ostaa, ellei ole selvillä koroista ynnä muista kuluista.

Koen että osamaksut, laskut ja luotolle ostaminen voivat olla myös hyvä juttu. Itse olen aina maksanut laskuni, mutta aina ostosta tehdessäni siihen ei välttämättä ole sillä hetkellä ollut varaa vaikka tavara tms. olisi ollut välttämätön.

Erityisesti aiemmin, kun en ollut töissä, on osamaksu ollut ainoa keino tehdä isompia yllättäviä hankintoja, esimerkiksi pesukoneen hajoessa. Mielestäni tämä mahdollisuus on siis myös hyvä, mutta ylivelkaantumiseen pitäisi puuttua.

Osamaksun saa liian helpolla, jolloin maksuhäiriöt lisääntyvät. Itsellä kaikki kunnossa, mutta saisi kiellon osamaksuihin. Raastaa myös katsoa niitä, jotka "ostavat" kannetta-van tietokoneen tms. ja myyvät sen halvemmalla eteenpäin, että saisivat heti rahaa. Tässä iso syy sille, miksi osamaksulla maksamista pitäisi minun mielestäni perustella enemmän.

Olen aikaisemmin elämässäni ottanut paljon velkaa ja ostanut osamaksulla, mikä on vienyt minulta luottotiedot loppujen lopuksi. Omasta mielestäni kaupoissa jopa kannustetaan ottamaan velaksi ja osamaksulla, joka varsinkin silloin 18-vuotiaana kuulosti älyttömän hyvältä. Totuus on kuitenkin toinen.

Nuorten ylivelkaantuminen huoletti vastaajia, ja keinoiksi sen estämiseen pohdittiin opetusta kouluissa ja ja myös säätelyä valtion taholta. Kaikki vastaajat eivät olleen myöskään tyytyväisiä nykyisellään toimivaan maksuhäiriömerkintäkäytäntöön.

Velaksi saa ostettua ihan liian helposti ja on hyvin äkkiä isoissa ongelmissa, joista ei enää selviä yksin. Talousosaamista pitäisi opettaa jo peruskoulussa.

Osamaksujen ja velkojen kasvattaminen on nykyään jopa liian helppoa. Monet nuoret eivät välttämättä tunnista pikavippien yms. vaaroja ja osaa hallita talouttaan riittävästi.

Nuorille pitäisi kertoa rehellisesti enemmän, miten luottotiedot, velat, osamaksut ja muut raha-asiat toimivat, jotta saataisiin nuorten velkaantuminen ehkä jossain vaiheessa vähenemään.

Mielestäni suomalaisista nuorista aikuisista huolestuttavan moni elää yli omien varojensa ja ostaa luotolle "maksan joskus sitten takaisin". Houkuttimia on liikaa eikä nuoria valisteta asioista tarpeeksi.

Luottotietojen takaisin saaminen on ainakin tällä hetkellä liian vaikeaa Suomessa. Lisäksi perintäfirmojen ja ulosoton pitäisi tehdä yhteistyötä. Jos velkaa on monessa paikassa, niin se voi olla todella hankala selvittää.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, millaista on 18–29-vuotiaiden nuorten aikuisten maksukäyttäytyminen ja erilaisten maksutapojen, kuten osamaksun ja laskun, yleisyyttä verkko-ostoksissa. Lisäksi piti selvittää, miksi luotolliseen maksutapaan on päädytty ja onko takaisinmaksussa tullut ongelmia. Tutkimusmetodiksi valittuun strukturoituun kyselyyn tuli yli 1 000 vastausta, joten sillä saatiin kattava ja luotettava kuva kohderyhmän tilanteesta.

En ollut yllätynyt siitä, että suora verkkopankkimaksu ja lasku olivat yleisemmin käytetyt maksutavat. Myös perustelut näiden maksutapojen valintaan olivat sellaiset kuin odotin, sillä usein olen valinnut itsekin laskun siksi, koska halusin saada tuotteen ennen kuin suoritan maksun. Osamaksuja suosi 25 % vastaajista, mikä ei myöskään vaikuta tavattomalta. Sen sijaan luottokortin suosion vähäisyys yllätti, sillä luottokortti tarjoaa ostoturvaa ja korko on usein pienempi kuin kauppojen tarjoamissa osamaksuissa. Toisaalta kaikilla ei ole mahdollisuutta saada luottokorttia esimerkiksi työtilanteen tai nuoren iän vuoksi.

Pidin huolestuttavana sitä, että lähes 40 % vastaajista ei tarkistanut osamaksua tai luottokorttimaksua valitessaan luoton todellista vuosikorkoa ja kuluja. Tämän olen huomannut myös työssäni, kun olen saanut esimerkiksi kyselyitä siitä, miksi niin iso osa maksusta menee korkoihin. Luottosopimuksessa on aina mainittu luoton kokonaiskustannukset ja korkojen ja kulujen määrä, joten jos ehtoihin olisi tutustuttu, ei asia tulisi yllätyksenä. Oletin ja toivoin kuitenkin, että isompi osa tarkistaisi nämä kulut luottoa valitessaan.

Avoimissa kommentteissa kävi ilmi, että osan vastaajista mielestä osamaksuja tarjotaan ja myös myönnetään liian helposti, ja osamaksukauppaa tulisi säädellä enemmän. Olen itsekin sitä mieltä, että osamaksun saa valittua turhan helposti myös todella pieniin ostoksiin.

Yllätyin positiivisesti siitä, että noin 40 % vastaajista ei ollut koskaan saanut maksumuistutusta. Sen sijaan noin 14 % vastaajista oli saanut maksumuistutuksen yli 10 kertaa, mikä on mielestäni aika iso osuus. 22 %:lla vastaajista oli lasku mennyt joskus perintätoimistolle asti. Tämä viittaisi siihen, että usein maksumuistutuksia saavilla kyse ei ole

unohduksesta, vaan siitä ettei laskuja pystytä maksamaan tai taloudenhallinnassa on muita puutteita.

Vaikka noin 17 % vastaajista koki, että selviäminen tämänhetkisistä laskuista ja osamaksuveloista on vaikeaa ja neljännes oli pyytänyt apua maksuihin sukulaisiltaan tai ystävil-tään, niin silti vain alle 3 % oli käyttänyt velkaantuneille apua ja neuvoja tarjoavia palve-luita. Uskon, että tähän vaikuttaa se, että velkaantuminen koetaan edelleen nolona asiana, josta ei haluta puhua ulkopuolisille. Saattaa myös olla, että tietoa apua tarjoavista palveluista ei ole riittävästi saatavilla, eikä niihin siksi osata hakeutua.

7.1 Keinoja ylivelkaantumisen estämiseen

Mielestäni suurin syy ylivelkaantumiseen on yksilön omissa valinnoissa, eikä niinkään säätelyssä ja asetuksissa. Uskon, että nuorten asenteisiin velkaantumista kohtaan vai-kuttavat esimerkiksi julkisuuden henkilöt, jotka elävät ”luxus-elämää” siitä huolimatta, että samaan aikaan uutisoidaan heidän ulosotossa olevan velan tai maksamattomien verorästien määrystä. Tämä luo virheellistä kuvaa siitä, ettei velkaantuminen vaikuttaisi elämiseen. Siksi olisi tärkeää, että täysi-ikäisyyden kynnyksellä oleville opetettaisiin ta-loudenhallintaa ja ymmärrystä siitä, ettei laina ole koskaan ilmainen ja esimerkiksi mak-suhäiriömerkintä vaikeuttaa hyvin paljon elämään.

Velka ei myöskään saisi olla mikään peikko, josta ei kehdeta puhua. Olen ystäväpiiris-säni huomannut, että ne, jotka puhuvat avoimesti veloistaan, myös selviytyvät niistä par-haiten. Hyvä ohjenuora olisikin, että jos ei kehtaa kertoa, kuinka paljon velkaa on kerty-nyt, velkaantuminen saattaa olla ongelma.

Olen vastaajien kanssa samaa mieltä siitä, että osamaksua tarjotaan liian helposti. Sen voi saada todella pienillekin ostoille, joista sitten kertyy helposti iso summa korkoineen maksettavaa. Jos vaikka esimerkkinä ostaa pieniä ostoja yhteensä 100 eurolla osamak-sulla, jonka korko on 19,00 % ja minimimaksuerä 5,00 euroa, niin ostosten maksamiseen menee aikaa 24 kuukautta ja luoton hinnaksi tulee 121,00 euroa. Tähän voisi olla ratkai-suna se, että olisi jokin euromääräinen alaraja, mille summalle osamaksua saa tarjota. Mikä se summa sitten olisi, sitä on hankala määritellä, joten tämä ajatus tuskin toteutuu.

Oikeusministeriö (2020) valmistelee tällä hetkellä positiivista luottorekisteriä ylivelkaan-tumisen ehkäisemiseksi ja se olisi tarkoitus ottaa käyttöön keväällä 2024. Tämä tarkoit-taisi sitä, että rekisteriin kerättäisiin tiedot henkilön kaikista luotoista ja myös tuloista.

Positiivista luottorekisteriä käytettäisiin ensisijaisesti luottoa myönnettäessä, sillä se antaisi paremman kokonaiskuvan henkilön maksukyvyystä, kuin mitä tämänhetkinen luottorekisteri. Itse suhtaudun positiiviseen luottorekisteriin mielenkiinnolla. Uskon, että sillä olisi vaikutuksia ylivelkaantumisen ehkäisyssä. Mietityttää kuitenkin, miten se toimisi käytännössä, jos esimerkiksi ansiotulot ovat pienet, mutta olisi muuta varallisuutta. Jäisikö tärkeä laina sen takia saamatta?

7.2 Ehdotuksia jatkotutkimusta varten

Koska velkaantuneille apua ja neuvoja tarjoavia palveluita oli käyttänyt niin harva vastaajista, olisi hyvä tutkia, ovatko nuoret aikuiset tietoisia tarjolla olevista velkaantuneille apua tarjoavista tahoista. Olisi hyvä selvittää, miten palveluiden saavutettavuutta voisi lisätä ja miten kynnys palveluiden saatavuuteen ja avun hakemiseen saataisiin matalammaksi.

Kiinnostavaa on myös se, miten mahdollisesti keväällä 2024 käyttöön otettava positiivinen luottorekisteri vaikuttaa ylivelkaantuneiden määrään ja maksukäyttäytymiseen. Se saattaisi ainakin vähentää velansaantia useasta eri paikasta, jolloin velkojen hallinta olisi helpompaa.

Vastauksissa nousi esiin myös viitteitä nuorten kulutustottumuksista, sillä osa vastaajista kertoi palauttavansa joka tapauksessa osan tuotteista tai kaikki tuotteet. Tämä tiedettiin jo tilausta tehdessä, ja siksi maksutavaksi oli valittu lasku. Aihetta olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin, sillä esimerkiksi ruotsalainen verkkokauppa Boozt on estänyt ostosten teon asiakkailta, jotka ovat palauttaneet vuoden aikana yli 90 % ostamistaan tuotteista (Sullström 2020).

8 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN ITSEARVIOINTI

Aloitin opintoni jo yhdeksän vuotta sitten ja alun perin minun piti valmistua tradenomiksi vuonna 2016. Aloin silloin kirjoittamaan opinnäytetyötä ja sainkin teoreettisen osuuden valmiiksi. Minulla ei kuitenkaan ollut toimeksiantajaa, joten opinnäytetyö jäi kesken. Työpaikat vaihtuivat, mutta sopivaa hetkeä ja motivaatiota opinnäytetyön uudelleen aloittamiseen ei tuntunut löytyvän. Koronavuotena 2020 aloin tosissani miettimään opintojen loppuun saattamista ja päätin hakea opiskeluoikeuteni takaisin. Minut hyväksyttiin opiskelijaksi ja aloitin opinnäytetyöprosessin uudestaan tammikuussa 2021. Tällä kertaa sain opinnäytetyölle mielekkään aiheen ja sen valmistuminen tuntui realistiselta.

Teoriaosuuden kirjoittaminen sujui vaivattomasti ja nopeasti, sillä pystyin käyttämään vuonna 2016 aloittamaani työtä sen pohjana. Myös kyselyn sain suunniteltua hyvällä aikataululla ja sain siihen hyviä vinkkejä ohjaajalta. Tässä kohtaa kuitenkin huomasi, että opiskelusta oli jo aikaa, sillä näin jälkikäteen ajateltuna olisin voinut muotoilla osan kyselyn kysymyksistä hieman erilailla ja kysely olisi voinut olla laajempikin. Olen kuitenkin tyytyväinen kyselyn jakotapaan ja siihen, miten sain kyselyn yhdistettyä teoriaosuuteen.

Vastausten analysointi ja pohdinta tuntui aluksi hieman jähmeältä ja siihen kului aikaa, mutta olen kuitenkin tyytyväinen lopputulokseen. Mielestäni sain tutkimusongelmaan vastauksen ja pohdittua myös tuloksia eri näkökulmista. Kysely sai myös todella paljon vastauksia, joten sen tulokset olivat luotettavia.

Ikävä kyllä en ihan täysin osannut käyttää kaikkia työkaluja tulosten analysointiin, minkä takia esimerkiksi demografiset tekijät jäivät huomioimatta. Jälkikäteen mietin, että vastaajat olisi voinut jakaa syntymävuoden perusteella sukupolviin Y (vuosina 1980-1995 syntyneet) ja Z (vuosina 1996-2010 syntyneet) ja tutkia eroja ikäryhmien maksukäyttämisenä. Voisi ajatella, että 90-luvun laman elänyt Y-sukupolvi olisi varovaisempaa lainan otossa ja takaisinmaksussa.

Tein itselleni heti alussa aikataulun, johon kirjasin mihin mennessä minkäkin osuuden tulisi olla valmis. Tämä toimi hyvin, sillä tuntui hyvältä kun sai yhden osuuden valmiiksi ja tiesi, että seuraavaa vaihetta on vielä aikaa tehdä. Aikataulussa venyin lopulta viikolla suunnitellusta, mutta olen tyytyväinen siihen että työ on nyt vuosien jälkeen valmis!

LÄHTEET

Bisnode 2015. Omaehtoinen luottokielto. Viitattu 20.2.2021 <https://finland.bisnode.fi/oma-luottokielto/>.

Bräysy, P. 2013. Perintä käytännössä. Helsinki: Helsingin seudun kauppakamari/Helsingin Kamari Oy.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hyttinen, K. 2021. Koronatylsyyttä osamaksushoppailulla lievittävät voivat pian olla pulassa – "Nuoret käyvät minua niin sääliksi". MTV Uutiset. Viitattu 23.2.2021 <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/koronatylsyytta-osamaksushoppailulla-lievittavat-voivat-pian-olla-pulassa-nuoret-kayvat-minua-niin-saaliksi/8067348#gs.uan49b>.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2017. Kuluttajaluottojen tarjoaminen. Viitattu 25.2.2021 https://www.kkv.fi/ratkaisut-ja-julkaisut/julkaisut/kuluttaja-asiamiehen-linjaukset/aihekohtaiset/kuluttajaluottojen-tarjoaminen/#luottolinjaukset_4.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2019. Velkojen vanhentuminen. Viitattu 20.2.2021 <http://www.kkv.fi/Tietoa-ja-ohjeita/Maksut-laskut-perinta/velkojen-vanhentuminen/>.

Korkolaki 633/1982. Annettu Helsingissä 20.8.1982. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820633>.

Laki saatavien perinnästä 513/1999. Annettu Helsingissä 22.4.1999. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990513>.

Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 57/1993. Annettu Helsingissä 25.1.1993. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19930057>.

Lindström, J. 2014. Luotonvalvonta ja saatavien perintä. Helsinki: Talentum.

Luottotietolaki 527/2007. Annettu Helsingissä 11.5.2007. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070527>.

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit 2020a. Talous- ja velkaneuvonta. Viitattu 20.2.2021 https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/fi/index/apuatalousvaikeuksiin_1/talous-javelkaneuvonta.html.

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit 2020b. Velkajärjestely. Viitattu 25.2.2021 <https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/fi/index/pysaytavelkaantuminen/velkajarjestely.html>.

Oikeusministeriö 2020. Positiivisen luottotietorekisterin valmisteleminen ja maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen. Viitattu 3.4.2021 <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM022:00/2020>.

Penno 2019. Ohjeet. Viitattu 20.2.2021 <https://penno.fi/instructions>.

Sullström, H. Nyt tuli stoppi palautusrallille – iso nettikauppa ei suostunut enää toimittamaan Riikan tilausta, koska hän oli palauttanut liikaa tuotteita. YLE Uutiset. Viitattu 12.4.2021 <https://yle.fi/uutiset/3-11174675>.

Suomen Asiakastieto Oy 2020. Oma luottokielto -turvamerkintä. Viitattu 20.2.2021 <https://www.asiakastieto.fi/omatieto/fi/tuotteet/oma-luottokielto>.

Suomen Kuluttajaliitto 2010. Velkaopas. Helsinki: Suomen kuluttajaliitto ry.

Suomen Pankki 2020. Korkolain mukainen viitekorko ja viivästyskorot 1.1.-30.6.2021. Viitattu 20.2.2021 <https://www.suomenpankki.fi/fi/media-ja-julkaisut/tiedotteet/2020/korkolain-mukainen-viitekorko-ja-viivastyskorot-1.1.30.6.2021/>.

Takuusäätiö 2020a. Maksuhäiriömerkintä. Viitattu 25.2.2021 <https://www.takuusaatio.fi/selviydy-veloistasi/maksuhairiomerkinta/>.

Takuusäätiö 2020b. Takuusäätiön takaus. Viitattu 20.2.2021 <https://www.takuusaatio.fi/palvelut-ja-materiaalit/takuusaation-takaus/>.

Takuusäätiö 2020c. Tietoa meistä. Viitattu 20.2.2021 <https://www.takuusaatio.fi/takuusaatio/tietoa-meista>.

Willman, P. 2019. Saatavien Perintä. Helsinki: Edita.